

IZVJEŠTAJ O MONITORINGU GOVORA MRŽNJE U MEDIJIMA U CRNOJ GORI

—
AUTORKA
ANA NENEZIĆ

Autorka: Ana Nenezić

Stručnjakinja za metodologiju istraživanja: Snježana Milivojević

Stručnjak za metodologiju istraživanja i urednik: Stefan Janjić

Izdavači: Media Diversity Institute i
Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore

Reporting Diversity Network 2.0 (Mreža za izvještavanja o različitosti 2.0) - RDN 2.0 osnovana je s ciljem da učinkovito utiče na medijsko izvještavanje o etničkoj pripadnosti, religiji i rodu na zapadnom Balkanu.

Partneri na projektu su Media Diversity Institute, Albanian Media Institute, Centar za istraživačko novinarstvo BiH, Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore, South East Network for Professionalization of Media, Institute for Communication Studies, Kosovo 2.0, Institut za medije i različitosti - Zapadni Balkan. Realizaciju projekta finansijski podržavaju Evropska unija i Balkanski fond za demokratiju, projekt Nemačkog Marshall fonda SAD i norveško Ministarstvo spoljnih poslova.

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije i Balkanskog fonda za demokratiju, projekta njemačkog Marshall fonda Sjedinjenih Država i norveškog Ministarstva spoljnih poslova. Njegov sadržaj isključiva je odgovornost autorke i Reporting Diversity Network 2.0 i ne odražava nužno stavove Evropske unije, Balkanskog fonda za demokratiju Nemačkog Maršalovog fonda SAD, norveškog Ministarstva spoljnih poslova ili njihovih partnera.

Reporting
Diversity
Network 2.0

IZVJEŠTAJ O MONITORINGU GOVORA MRŽNJE U MEDIJIMA U CRNOJ GORI

AUTORKA ANA NENEZIĆ

Sadržaj

5	Uvod
6	Metodološki pristup
7	Pravni okvir
8	Narativi i podnarativi
8	Kvantitativna analiza
11	Analiza sentimenta
12	Analiza narativa
12	Pregled narativa mržnje
12	Specifičnosti pod-narativa
13	Narativi mržnje prema različitim etničkim grupama i nacionalnostima
16	Okidači događaja u Crnoj Gori
17	Komparativna analiza
18	Preventivne i post akcije za borbu protiv narativa govora mržnje u zemlji
19	Zaključci

Uvod

U savremenoj medijskoj sceni, fenomeni dezinformacija i dezinformisanja su se pojavili kao veliki izazovi, čiji su uticaji još veći u digitalnoj eri, posebno putem društvenih mreža i onlajn platformi. Evropska unija klasifikuje dezinformacije kao informacije koje su provjereno lažne ili obmanjujuće, kreirane i distribuirane sa namjerom ostvarivanja ekonomske koristi ili obmane javnosti. Sa druge strane, dezinformisanje se odnosi na širenje lažnih informacija bez zle namjere, često od strane pojedinaca koji vjeruju u njihovu legitimnost. Razlika između ova dva koncepta je ključna za razumijevanje njihovih implikacija, posebno kada su povezani sa govorom mržnje i diskriminatornom retorikom, koji mogu pojačati društvene podjele i izazvati neslaganje.

Ovo istraživanje kompleksne dinamike govora mržnje i diskriminatornog diskursa (GMD) u Crnoj Gori, dio je istraživanja koje obuhvata šest zemalja Zapadnog Balkana: Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Sjevernu Makedoniju, Srbiju i samu Crnu Goru. Naš cilj je da objasnimo obrasce, aktere i događaje koji katalizuju narative govora mržnje i dezinformacija, analizirajući ključne poruke koje se distribuiraju, njihove primarne mete (sa akcentom na rodnu zasnovanost) i mehanizme njihove proizvodnje i širenja. Takođe analizirali smo reakcije društva na ove narative i istražili održive preventivne mjere i odgovore kako bismo umanjili njihov uticaj.

Crna Gora, sa svojom bogatom kulturnom raznolikošću, multietničkom i multireligijskim sastavom i složenom historijom, predstavlja jedinstvenu studiju slučaja na Zapadnom Balkanu. U zemlji je više puta dolazilo do eskalacije kampanja dezinformacija i slučajeva govora mržnje, posebno tokom ključnih događaja kao što su pandemija COVID-a 19, ali i u kontekstu geopolitičkih tenzija, kao što je ruska invazija na Ukrajinu. Ovi fenomeni ne samo da su povećali polarizaciju unutar crnogorskog društva, već su i smanjili toleranciju među etničkim, nacionalnim, religijskim i političkim podjelama, čime se narušavala društvena kohezija.

Medijska scena u Crnoj Gori odražava ovu polarizaciju, sa kontrastom između nezavisnog, objektivnog novinarstva i medija koji šire dezinformacije i sadržaje ispunjene mržnjom. Iako nekoliko uglednih medija i dalje uživa povjerenje javnosti, rast popularnosti društvenih i digitalnih medija diversifikovao je i intenzivirao kanale putem kojih se govor mržnje i dezinformacije mogu širiti, otežavajući napore da se ovi narativi prate i suzbijaju.

Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG) uradio je sveobuhvatni monitoring, istraživanje najistaknutijih slučajeva govora mržnje, diskriminacije i dezinformacija u poslednjih 18 mjeseci. Ovo istraživanje ima za cilj da kvantifikuje učestalost i ozbiljnost takvih narativa u tradicionalnim, onlajn i društvenim medijima, kao i u diskursu političkih i vjerskih lidera. Nalazi iz ove analize imaju za cilj da ojačaju napore CIN-CG-a i partnerskih organizacija u razvoju efikasnih strategija za praćenje, sprečavanje i suzbijanje dezinformacija i govora mržnje u Crnoj Gori i širem regionu.

Istraživanje CIN-CG-a ima sveobuhvatan pristup u identifikaciji meta govora mržnje, proširujući se van uskih zakonskih definicija. Razmatrali smo širok spektar ličnih i grupnih karakteristika, uključujući, ali ne ograničavajući se na religiju, politička ili druga mišljenja, nacionalno ili društveno porijeklo, imovinsko stanje, invaliditet, status migranta ili izbjeglice, seksualnu orijentaciju, rodni identitet. Ovaj pristup prepoznaje da govor mržnje cilja pojedince ili grupe na osnovu njihovih inherentnih ili percipiranih identiteta, naglašavajući potrebu za sveobuhvatnim i inkluzivnim odgovorom na ovaj rašireni problem.

Ovo istraživanje doprinosi dubljem razumijevanju mehanizama i efekata govora mržnje i dezinformacija u Crnoj Gori, nudeći uvide zasnovane na dokazima koji mogu podržati razvoj ciljanih intervencija i politika. Stavljajući Crnu Goru u širi kontekst Zapadnog Balkana, ova studija ne samo da ističe specifične izazove sa kojima se zemlja suočava, već i naglašava važnost regionalne saradnje i dijaloga u rješavanju govora mržnje i širenja dezinformacija.

Metodološki pristup

Izveštaj predstavlja nastavak tekućih napora da se prati i analizira govor mržnje u crnogorskim medijima, obuhvatajući period od maja 2022. do decembra 2023. Ovaj vremenski okvir je bio posebno značajan za Crnu Goru, obilježen intenzivnim političkim aktivnostima i društvenim promjenama zbog tri glavna izborna procesa: lokalni izbori u brojnim opštinama uključujući glavni grad Podgoricu, kao i predsjednički i parlamentarni izbori. Ovi događaji su katalizirali značajan porast govora mržnje, naglašavajući hitnost istraživanja.

Metodološki pristup oslanja se na naš prethodni izveštaj, ukazujući na dosljednost u analizi medijskog sadržaja. Sproveli smo sveobuhvatno praćenje tradicionalnih i onlajn medijskih izvora, uključujući štampane medije, televizijske emisije, informacione portale, radio i društvene medijske platforme kao što su Twitter, Facebook i Instagram. Ovo obimno medijsko praćenje fokusiralo se na identifikaciju i analizu incidenata govora mržnje i diskriminatornog sadržaja, sa posebnim naglaskom na sadržaj koji potiče od javnih zvaničnika i političara. Razlog ovog fokusa je zbog značajnog uticaja koji ove ličnosti imaju na javno mnjenje, čineći njihove izjave ključnim za razumijevanje dinamike govora mržnje u Crnoj Gori. Metodologija nije uključivala analizu komentara objavljenih na onlajn medijima, niti onih na društvenim mrežama, već samo sadržaj koji direktno objavljuju mediji i uticajne ličnosti u Crnoj Gori.

Analiza je koristila višestruki pristup, inkorporirajući kvantitativne i kvalitativne metode, zajedno sa prilagođenom analizom diskursa. Ovo nam je omogućilo da klasifikujemo prikupljene slučajeve prema raznim kriterijumima: tematici, tehnikama naracije, ciljnim grupama ili pojedincima, profilu počinitelaca, dosegom i uticaju sadržaja, korišćenom medijskom formatu, i širem društvenom i političkom kontekstu u kojem su se ovi incidenti dogodili.

Centralna komponenta našeg metodološkog okvira je analiza sentimenta, dopunjena sistemom bodovanja koji procjenjuje intenzitet incidenata govora mržnje. Ovaj sistem bodovanja, prilagođen iz metodologije razvijene na Univerzitetu George Washington University¹, klasifikuje govor mržnje duž šestostepene skale, u rasponu od blagog neslaganja do eksplicitnih poziva na nasilje ili smrt. Skala je sledeća:

1. **Neslaganje** - Retorika uključuje neslaganje oko ideja/nivoa mišljenja. Izazivanje tvrdnji, ideja i uvjerenja grupa, ili pokušaj da se promijene.
2. **Negativne akcije** - Retorika uključuje negativne nenasilne akcije povezane sa grupom.
3. **Negativni karakter** - Retorika uključuje nenasilne karakterizacije i uvrede.
4. **Demonizacija i dehumanizacija** - Retorika uključuje specifikacije podljudskih i nadljudskih karakteristika ciljanog pojedinca/grupe.
5. **Podsticanje nasilja** - Retorika podrazumijeva nanošenje fizičke štete ili aspirativne fizičke štete.
6. **Smrt** - Retorika podrazumijeva literalno ubijanje ili eliminaciju grupe. Dodeljivanjem bodova identifikovanim slučajevima govora mržnje i dezinformacija, možemo izgraditi sveobuhvatnu sliku GMD u Crnoj Gori, pružajući vrijedne uvide u intenzitet i prirodu takvog diskursa.

Korišćena metodologija isključuje analizu komentara korisnika na onlajn medijima i društvenim mrežama, fokusirajući se umjesto toga na sadržaj koji direktno objavljuju etablirani medijski izvori i uticajne ličnosti. Ovaj strateški fokus osigurava pouzdanost i značaj izvora podataka, koncentrišući napore na primarne kanale putem kojih se govor mržnje i dezinformacije distribuiraju javnosti.

Kroz ovaj metodološki okvir, namjeravamo da ispitamo mehanizme širenja govora mržnje u Crnoj Gori, nudeći uvide u njihove izvore, mete i širi društveno-političke kontekst koji olakšava njihovo širenje. Naš cilj je da doprinesemo dubljem razumijevanju dinamike govora mržnje u Crnoj Gori, pružajući temelj za efikasne kontramjere i podsticanje inkluzivnijeg i poštovanijeg javnog diskursa.

¹ Bahador Babak, Kerchner Daniel, Bacon Leah, Menas Amanda, (2019), Monitoring Hate Speech in the US. Washington, DC: George Washington University. https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.gwu.edu/dist/8/846/files/2019/03/Monitoring-Hate-Speech-in-the-US-Media-3_22-z0h5kk.pdf

Pravni okvir

Pravna regulacija i sankcionisanje govora mržnje u Crnoj Gori osigurano je kroz okvir koji nastoji da uravnoteži slobodu izražavanja sa zaštitom pojedinaca i grupa od govora koji izaziva nasilje, mržnju ili diskriminaciju. Ova delikatna ravnoteža održava se kroz razne zakone i propise koji eksplicitno tretiraju govor mržnje, odražavajući posvećenost institucija Crne Gore međunarodnim obavezama i promovisanju poštovanja javnog diskursa.

Ustav Crne Gore postavlja temelj za zaštitu ljudskih prava i sloboda, uključujući slobodu izražavanja. Takođe uspostavlja granice za ostvarivanje sloboda, u članu 7 i 8, eksplicitno zabranjujući svako podsticanje mržnje ili netrpeljivosti po bilo kojoj osnovi. Ustav dakle, služi kao temelj za sve zakonske odredbe koje se odnose na govor mržnje, osiguravajući da pravo na slobodu izražavanja ne obuhvata govor koji nanosi štetu drugima.

Krivični zakonik Crne Gore sadrži specifične odredbe koje kriminalizuju govor mržnje. Član 370: Podsticanje mržnje ili nasilja, eksplicitno kažnjava javno podsticanje na nasilje i mržnju prema grupi ili članu grupe definisanoj njihovom nacionalnošću, rasom, religijom ili etničkim porijeklom. Ovaj član naglašava pravni stav protiv govora mržnje, ističući posvećenost države u borbi protiv govora koji mogu dovesti do nasilja ili diskriminacije.

Pored toga, član 199: Povreda ravnopravnosti, tretira diskriminaciju i kažnjava radnje koje krše princip jednakosti zbog rase, religije, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije i rodnog identiteta i sl. Ova odredba se odnosi na govor mržnje koji diskriminiše pojedince ili grupe, jačajući pravni okvir zaštite od štete zasnovane na mržnji.

Dalje, Zakon o medijima Crne Gore reguliše odgovornosti medija u sprečavanju govora mržnje. On nalaže da mediji ne smiju emitovati sadržaj koji podstiče diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv pojedinaca ili grupa. Zakon naglašava ulogu medija u njegovanju kulture tolerancije i razumijevanja, držeći medije odgovornim za širenje štetnog sadržaja, dok Zakon o elektronskim medijima dodatno obavezuje pružalaca elektronskih medija, uključujući televizijske i radio emitere, u borbi protiv govora mržnje. Ovaj zakon propisuje da elektronski mediji ne smiju prenositi programe koji mogu podsticati ili promovisati diskriminaciju, mržnju ili nasilje, pružajući pravnu osnovu za nadzor i regulaciju sadržaja u elektronskim medijima, i osiguravajući da ove platforme poštuju standarde koji sprečavaju širenje govora mržnje.

Takođe, Zakon o javnom redu i miru tretira ponašanja koja narušavaju mir, uključujući radnje koje bi se mogle klasifikovati kao govor mržnje na javnim mjestima. Ovaj zakon služi za sprečavanje i kažnjavanje javnih govora mržnje koji ugrožavaju javni red i mir, pokrivajući širok spektar, od verbalnog zlostavljanja do fizičkog nasilja podstaknutog govorom mržnje.

Iako je pravni okvir Crne Gore protiv govora mržnje sveobuhvatan i usklađen sa svim međunarodnim standardima, izazovi ostaju u njegovoj primjeni i sprovođenju. Efikasnost ovih zakona često zavisi od kapaciteta pravosudja da ih dosljedno tumači i primjenjuje, kao i od spremnosti organa za sprovođenje zakona da prepoznaju i djeluju po slučajevima govora mržnje. Kriminalizacijom govora mržnje i uspostavljanjem jasnih smjernica za odgovornost medija u sprečavanju takvog govora, potrebni su kontinuirani naponi kako bi se poboljšala primjena ovih zakona, osiguravajući da se govor mržnje, u svim njegovim oblicima, efikasno identifikuje, procesuiraju i iskorijene. Digitalna era predstavlja nove izazove u regulisanju govora mržnje na internetu, zahtijevajući stalno prilagođavanje pravnih instrumenata kako bi se efikasno adresirao govor mržnje na različitim medijskim platformama.

Narativi i podnarativi

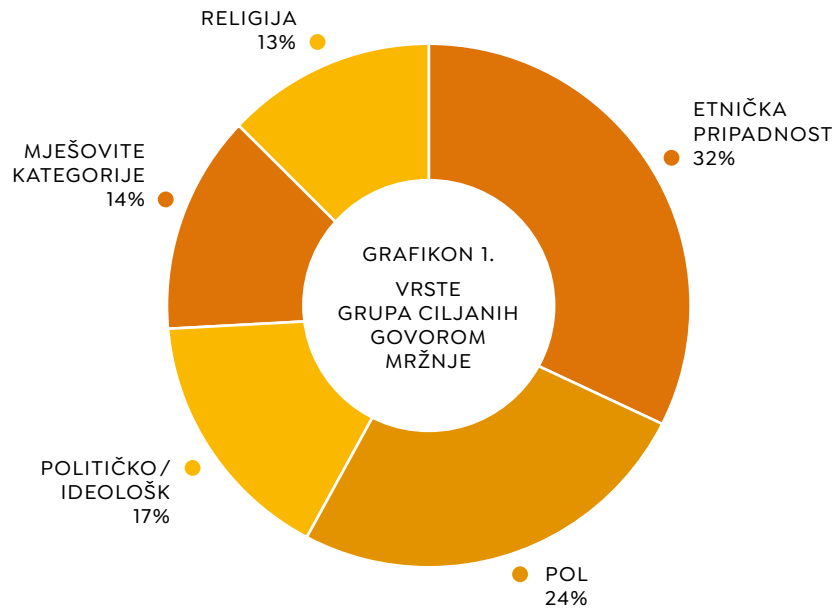
Kvantitativna analiza

Podaci su prikupljeni u periodu od januara 2021. do decembra 2023. godine, pri čemu su identifikovani različiti slučajevi govora mržnje kroz praćenje tradicionalnih medija kao i objava na društvenim mrežama vezanih za različite identitete i grupe u društvu (kao što su pol, etnička pripadnost, religija, seksualne manjine i migranti/izbeglice). Tokom ovog perioda, Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG) dokumentovao je ukupno 162 pojedinačna incidenta koji uključuju govor mržnje i/ili diskriminatorni jezik.

Od ukupno 162 incidenta, raspodjela po različitim kategorijama je:

- **Etnička pripadnost:** 51 incident ili 31,48 odsto
- **Pol:** 39 incidenata ili 24,07 odsto
- **Religija:** 21 incident ili 12,96 odsto
- **Političko/ideološki protivnici:** 28 incidenata ili 17,28 odsto
- **Mješovite kategorije:** 23 incidenata ili 14,20 odsto

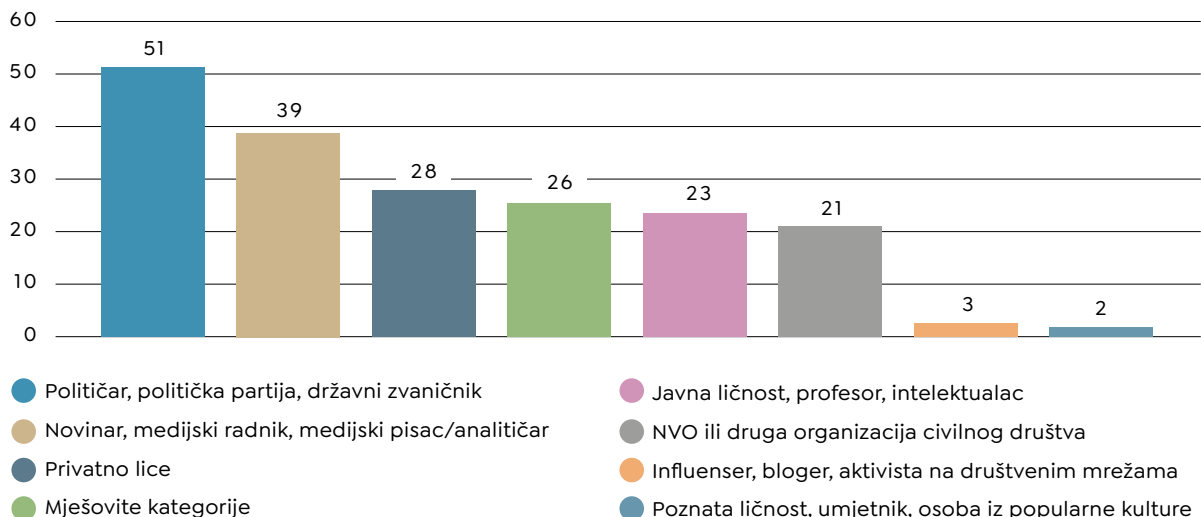
Grafikon 1 opisuje raspodjelu incidenata po različitim kategorijama, ističući dominaciju govora mržnje usmjerenog na etničku pripadnost (31,48 odsto), pol (24,07 odsto), religiju (12,96 odsto) i političke ili ideološke protivnike (17,28 odsto). S obzirom na raznovrsni društveni sastav Crne Gore, multietničke i multireligijske zajednice uz izraženu polarizaciju, nalazi su u skladu sa postojećim društvenim tenzijama.

Od 163 incidenta po grupama koje generišu govor mržnje:

- **Političar, politička partija, državni zvaničnik:** 54 incidenta
- **Novinar, medijski radnik, medijski pisac/analitičar:** 31 incident
- **Privatna lica:** 23 incidenta
- **Javna ličnost, profesor, intelektualac:** 16 incidenata
- **NVO ili druga organizacija civilnog društva:** 4 incidenta
- **Influenser, bloger, aktivista na društvenim mrežama:** 3 incidenta
- **Poznata ličnost, umjetnik, osoba iz popularne kulture:** 2 incidenta
- **Mješovite kategorije (kombinacija gore navedenih):** 26 incidenata.

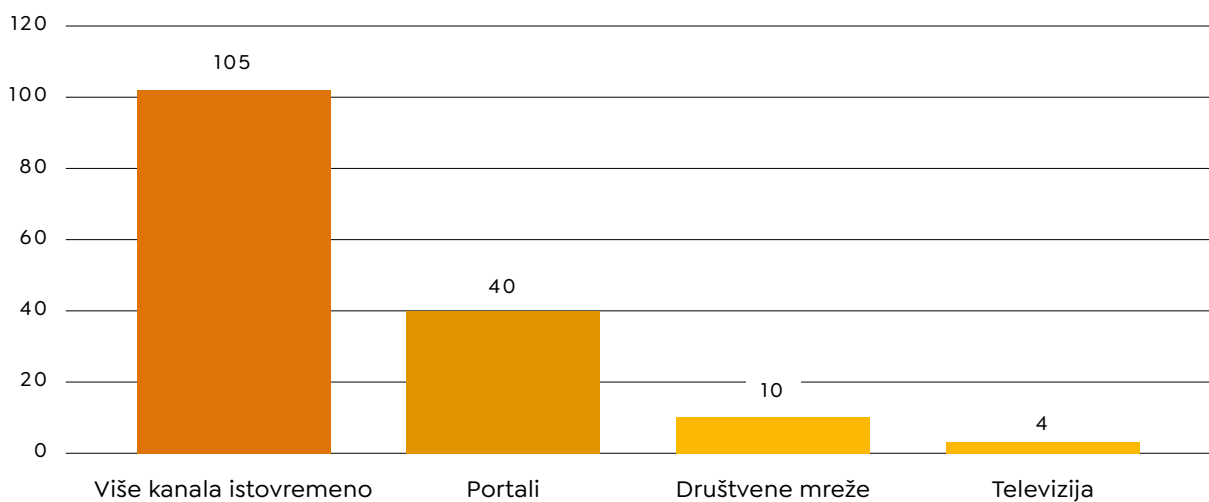
Analiza izvora govora mržnje otkriva da su političari, političke partije i državni zvaničnici glavni doprinosioci (33,13 odsto), odmah iza njih slijede novinari, medijski radnici i medijski analitičari (19,02 odsto). Privatna lica čine 14,15 odsto incidenata, dok profesori i drugi intelektualci doprinose sa 9,8 odsto, a mješovita kategorija uključujući vjerske lidere sa 16,6 odsto. Nasuprot tome, organizacije civilnog društva, influenceri, kulturni radnici i druge društvene grupe predstavljaju minimalan udio ukupnih incidenata, sa 1,8 odsto.

Grafikon 2. Vrste ličnosti koje generišu govor mržnje

Medij širenja govora mržnje pruža dalji uvid. Slučajevi govora mržnje koji se šire isključivo kroz jedan kanal su relativno rijetki, umjesto toga, govor mržnje se pretežno širi kroz više platformi. Konkretno, analiza govora mržnje preko različitih tipova medija u Crnoj Gori otkriva da značajna većina (66 odsto) incidenata govora mržnje se širi preko više medijskih kanala. Distribucija kroz jedan kanal čini 34 odsto incidenata, sugerišući da dok se neki govor mržnje kruži isključivo kroz jedan medij, postoji izražena tendencija ka korišćenju različitih medija. U okviru kategorije jednog kanala, incidenti koji se šire isključivo kroz onlajn medijske portale predstavljaju približno 24,5 odsto svih prijavljenih incidenata govora mržnje u Crnoj Gori. Važno je napomenuti da tradicionalni mediji generalno slijede zakonske odredbe i profesionalne standarde, za razliku od većine društvenih medija i različitih onlajn portala, čije ponašanje ostaje uglavnom neregulisano u Crnoj Gori.

Grafikon 3 prikazuje procenat medija koji se koriste za širenje govora mržnje i sličnog sadržaja.

Grafikon 3. Vrste medija gdje se širi govor mržnje

Kada je riječ o tipu uvredljivog sadržaja, detaljna analiza kategorija govora mržnje i diskriminatornog jezika otkriva značajne uvide u prevalentne probleme u javnom diskursu. Podaci obuhvataju različite oblike govora mržnje, svaki kvantifikovan kako bi se razumjela njihova relativna prevalencija i uticaj na društvenu koheziju.

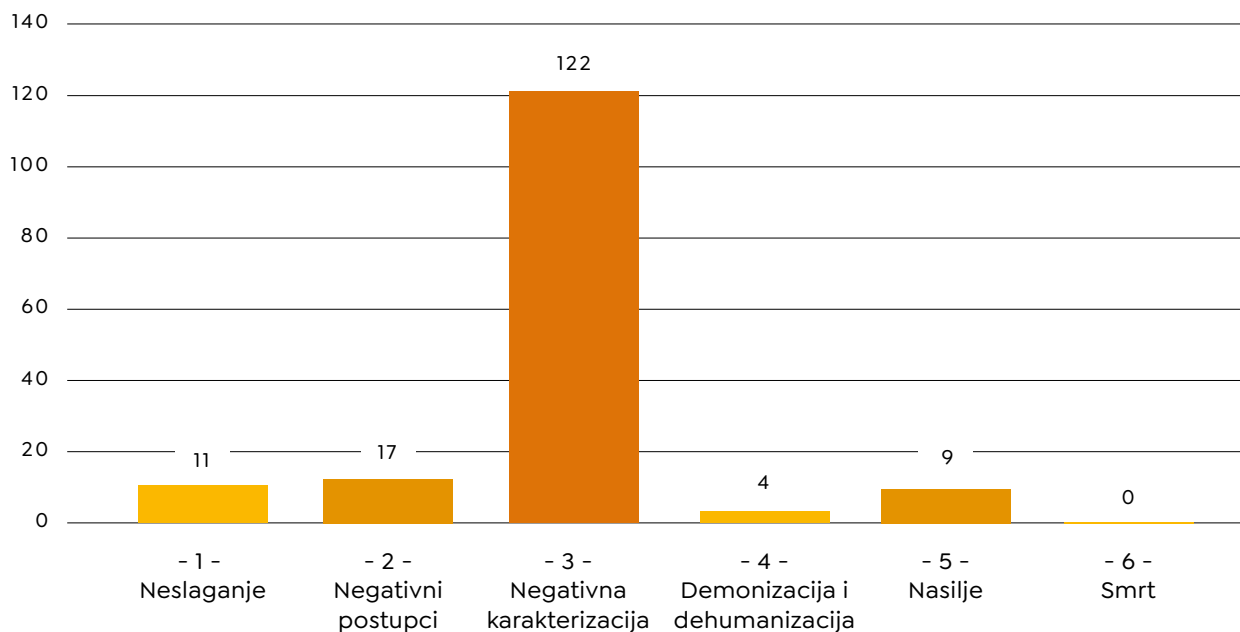
Analiza pokazuje značajnu dominaciju govora mržnje karakterisanog primarno uvredama, negativnim etiketiranjem grupa, stereotipima i neprijateljstvom, čineći 73,62 odsto incidenata. Nakon toga, širenje štetnih laži i dezinformacija predstavlja još jedan veliki problem, čineći 11,04 odsto incidenata. Podsticanje na nasilje, koje čini 6,75 odsto incidenata, predstavlja direktnu prijetnju javnoj sigurnosti i dobrobiti pojedinaca, naglašavajući opasne implikacije govora mržnje. Pored toga, inflamatorni govor čini 13,50 odsto, dok negiranje genocida čini 1,3 odsto prijavljenih slučajeva.

Analiza sentimenta

Prijavljeni incidenti su ocijenjeni na skali od jedan do šest, pri čemu jedan označava neslaganje sa grupom, a šest podsticanje na eliminaciju grupe. Prosječna ocjena bila je 2,89 za sve slučajeve, što odražava umjeren nivo negativnosti u diskursu. Važno je napomenuti da je oko 75 odsto svih prijavljenih slučajeva u srednji raspon skale (nivo dva do četiri), što obično obuhvata nenasilnu negativnu retoriku, uvrede i/ili dehumanizujući sadržaj. Ovo sugeriše da, iako većina incidenata govora mržnje ne poziva eksplicitno na nasilje, oni ipak doprinose okruženju neprijateljstva i marginalizacije kroz negativne karakterizacije i radnje.

Analizirajući incidente po kategorijama, uočili smo da je najčešći tip govora mržnje, koji uključuje 122 incidenta, klasifikovan kao nivo tri - Negativna karakterizacija. Ova kategorija obuhvata jezik koji vrijeđa, omalovažava ili na drugi način negativno prikazuje pojedince ili grupe na osnovu njihovog identiteta ili uvjerenja. Nivo dva - Negativne radnje, koji obuhvata incidente koji uključuju negativne nenasilne radnje usmjerene prema grupi, zabilježio je 17 incidenata. Neslaganje, najblaži oblik sentimenta na skali, zabilježen je u 11 incidenata. Ovi slučajevi uključuju izraze neslaganja ili kritike koji ne nose nužno pogrdne konotacije prisutne u višim nivoima govora mržnje.

Nasilje, klasifikovano pod nivo pet, zabilježeno je u devet incidenata. Ova kategorija obuhvata retoriku koja sugeriše ili implicira fizičku štetu, pokazujući da mali, ali značajan dio incidenata govora mržnje zalazi u područje zagovaranja ili opravdavanja nasilja prema određenim grupama. Ovi slučajevi su ciljali etničke grupe (pet zabilježenih incidenata). Na kraju, nivo četiri - Demonizacija i dehumanizacija, koji uključuje jezik koji pripisuje neljudske osobine pojedincima ili grupama, čineći ih manje ljudima ili inherentno opasnim, zabilježen je u četiri incidenta. Ovaj oblik govora mržnje doprinosi stigmatizaciji i marginalizaciji ciljanih grupa prikazujući ih kao strane ili prijeteće. Nije bilo prijavljenih slučajeva u kategoriji šest.

Grafikon 4. Analiza sentimenta

Analiza narativa

Za ovo istraživanje, koristili smo priručnik Savjeta Evrope "MOŽEMO! Akcija protiv govora mržnje kroz suprotstavljene i alternativne narative", a njegova definicija pojma "narativ" je sljedeća: "Narativ se može definisati kao logičan, unutrašnje koherentan izvještaj i interpretacija povezanih događaja i likova ili komadića informacija koji imaju smisla za čitaoca/slušatelja. Izvještaj i interpretacija zajedno daju smisao priči, povezujući pojedinačne instance u opštiju, kolektivnu priču. Narativi su važni u definisanju, jačanju ili mijenjanju nejednakih društvenih i političkih struktura moći, koje održavaju i legitimizuju govor mržnje i sve oblike diskriminacije i ekstremizma. (...) Narativi često kombinuju stvarne i fiktivne elemente kako bi zvučali uvjerljivo, interesantno i uvjerljivo."

U ovom istraživanju proširili smo obim izvan zakonski definisanog govora mržnje kako bismo obuhvatili širi prikaz diskriminatornih diskursa prisutnih u medijima i društvenoj komunikaciji. Ovaj pristup omogućio nam je da zabilježimo spektar mrziteljskih narativa, posebno onih usmjerenih na pol, politička ili ideološka uvjerenja, seksualnu orijentaciju, vjerska uvjerenja i etničku pripadnost.

Na osnovu zabilježenih slučajeva za definisani period, sproveli smo analizu glavnog HDD narativa i pod-narativa za svaku od identifikovanih ciljnih grupa. Mrziteljski narativi i pod-narativi identifikovani u Crnoj Gori ističu kompleksnu interakciju etničke, rodne i političke diskriminacije prisutne u javnom diskursu zemlje.

Pregled narativa mržnje

- **Etnička diskriminacija, rasizam, ksenofobija:** Značajan broj incidenata (25) prijavljen je pod ovom kategorijom, odražavajući izazove Crne Gore vezane za etničke tenzije i ksenofobiju. Ovo uključuje diskriminaciju prema specifičnim etničkim grupama, rasizam i prikazivanje stranaca ili manjinskih grupa kao prijatelji ili inferiornih.
- **Rodna diskriminacija (seksizam, seksualno uznemiravanje, mizoginija):** Bilo je 28 incidenata vezanih za rodnu diskriminaciju, ističući probleme seksizma, seksualnog uznemiravanja i mizoginije. Ovo sugerše uporan problem sa rodno zasnovanom diskriminacijom i ocrnjivanjem ili objektivizacijom žena.
- **Politički / ideološki protivnici:** Nekoliko incidenata (devet) ciljalo je pojedince na osnovu njihovih političkih ili ideoloških uvjerenja, ukazujući na polarizovani politički pejzaž gdje su figure opozicije ili ideologije izložene govoru mržnje ili diskriminatornoj retorici.
- **Podrška nacionalističkom pokretu:** Jedinstveni narativ identifikovan je kao podrška četničkom pokretu, sa jednim prijavljenim incidentom. Ovaj narativ dodiruje istorijske i nacionalističke sentimente, podstičući moguće etničke i nacionalističke tenzije.

Specifičnosti pod-narativa

Unutar širih kategorija, pod-narativi pružaju detaljniji uvid u ciljeve i teme govora mržnje:

- **Protiv specifičnih etničkih grupa:** Pod-narativi uključuju ciljani govor mržnje protiv Albanaca, Bošnjaka i drugih ne-srpskih populacija u Crnoj Gori, često se ispreplićući sa političkim i istorijskim zamerama.
- **Mizoginija i objektivizacija:** Rodno zasnovani pod-narativi često uključuju pogrdno prikazivanje žena, uključujući objektivizaciju u medijima i javnom diskursu, i napade na aktiviste ili figure za prava žena.
- **Politička polarizacija:** Incidenti usmjereni na političke ili ideološke protivnike često uključuju ocrnjivanje političkih figura, partija ili njihovih pristalica, prikazujući ih kao izdajnike, ekstremiste ili moralno korumpirane.
- **Istorijski revizionizam i nacionalizam:** Pod-narativi vezani za nacionalističke ideologije često uključuju glorifikaciju kontroverznih istorijskih figura ili perioda, sa ciljem revizije istorijskih narativa na način koji podstiče nacionalističke sentimente.

Narativi mržnje prema različitim etničkim grupama i nacionalnostima

Na osnovu pregleda podataka specifičnih za Crnu Goru i šireg konteksta dinamike govora mržnje u zemlji, naša analiza dokumentovala je incidente usmjerene na različite etničke grupe, uglavnom ocijenjene između nivoa tri i četiri na skali intenziteta govora mržnje, ukazujući na narative koji često sadrže nenasilne uvrede karaktera ili pogrdne karakterizacije.

Mogu se izdvojiti tri ključna primjera narativa mržnje protiv različitih etničkih grupa i nacionalnosti. Ovi primjeri ilustruju raznolikost i ozbiljnost prijavljenih incidenata govora mržnje, odražavajući osnovne tenzije unutar crnogorskog društva.

Politička i etnička polarizacija koja uključuje vjerske lidere

Značajan incident uključivao je patrijarha Srpske pravoslavne crkve, Porfirija, tokom njegove posjete Crnoj Gori. Pred popis stanovništva, on je pozvao građane Crne Gore da se izjasne kao Srbi i sljedbenici Srpske pravoslavne crkve, te da kažu da govore srpskim jezikom. Ova akcija vjerskog lidera iz Srbije percipirana je kao miješanje u crnogorske nacionalne poslove, pogoršavajući polarizaciju između građana koji se identifikuju kao Crnogorci i onih koji se smatraju Srbima. Incident naglašava kompleksnu interakciju između vjerskog i nacionalnog identiteta, služeći kao katalizator za dalje podjele unutar već polarizovanog društva.

Pogrdni nazivi za etničke Albanace

U drugom značajnom slučaju, prosrpski onlajn portal IN4S koristio je pogrdan izraz "Šiptari" u odnosu na etničke Albanace. Ovaj izraz, široko prepoznat kao uvredljiv u regionu, korišćen je u članku koji je raspravljao o prisustvu etničkih Albanaca u Ulcinju, prikazujući ih u negativnom i stereotipnom svjetlu. Takva upotreba ne samo da ne poštuje ciljanu zajednicu, već i perpetuira etničke stereotipe i stvara okruženje pogodno za dalju diskriminaciju i neprijateljstvo. Ovaj incident naglašava ulogu medijskih platformi u pojačavanju mrziteljskih narativa protiv specifičnih etničkih grupa, doprinoseći širem obrascu etničke diskriminacije.

Negacija i revizionizam istorijskih zločina

Posebno negativan primjer narativa mržnje bio je članak objavljen na istom portalu IN4S, koji je negirao genocid u Srebrenici. Članak je sadržao brojne neutemeljene optužbe, uvrede i revizionističke teorije prema različitim nacionalnostima, tvrdeći da su Srbi bili nepravедno okrivljeni za ratni zločin genocida nad Bošnjacima. Takvo negiranje i revizionizam utvrđenih istorijskih činjenica ne samo da ne poštuje žrtve, već i podstiče dalje etničke tenzije i mržnju. Predstavlja namjerni pokušaj iskrivljavanja istorije kako bi se podstakli nacionalistički osjećaji i pogoršale postojeće podjele među etničkim grupama u regionu.

Drugi incident tokom ovog izvještajnog perioda desio se kada je Danica Crnogorčević, pjevačica iz Crne Gore srpske etničke pripadnosti, poznata po svojim religioznim i srpskim etničkim pjesmama, otpjevala prosrpsku interpretaciju crnogorske zvanične himne, ispred Hrama Hristovog Vaskrsenja u Podgorici, na Badnje večer. Članak sa Portala Analitika postavio je pitanje kada će ona biti sankcionisana, jer je potpuno promijenila tekst himne kako bi crnogorska himna bila o srpskoj zemlji Crnoj Gori, i zemlji srpskog naroda i monarha, a preimenovanje himne je zabranjeno Zakonom o simbolima.

Nažalost, primjeri narativa koji sadrže govor mržnje ili uvrede prema drugim nacionalnostima ili etničkim grupama postali su redovna pojava, ne samo u Crnoj Gori, već u cijelom regionu decenijama. Dok su mnogi građani nadali da će se takvi narativi smanjiti nakon pada tridesetogodišnje vlasti DPS-a, istraživanje pokazuje da je polarizacija u crnogorskom društvu i dalje vrlo velika, ako ne i veća nego prije. Očekuje se da će rezultati popisa stanovništva uzrokovati još više mrziteljskih ili sličnih narativa, nakon što se obrade podaci o procentu različitih nacija, vjera i korištenja određenih jezika u Crnoj Gori.

Narrativi mržnje prema ženama i LGBTQI+ osobama

U društvu koje je još uvijek većinski patrijarhalno i tradicionalno, žene su, nažalost, vrlo često mete u medijima i onlajn prostoru, uglavnom kroz mizogine komentare, često usmjerene na diskreditaciju njihovog profesionalnog rada. U ovom izvještajnom periodu, broj slučajeva govora mržnje, diskriminacije ili mizoginije prema ženama naglo je porastao, i dok većina njih spada u niži do srednji intenzitet na skali govora mržnje, desio se jedan slučaj u kojem su pet novinarki dobile prijjetnje silovanjem putem e-maila, od nepoznatog izvora. Prijetnje su poslale gđi Danici Nikolić, glavnoj urednici portala "M", ali su spomenute i još četiri novinarki. Primjeri incidenata usmjerenih na žene uključuju i ove:

Mitropolit Srpske pravoslavne crkve, Joanikije Mićović, izjavio je, između ostalog, da je inicijativa Vrhovnog suda SAD-a, koja želi ukinuti pravo na abortus u SAD-u, glas razuma i savjesti: " Namjerni prekid trudnoće u bilo kom njenom stadijumu je užasan grijeh i direktno je usmjeren protiv prvobitne biblijske božije zapovijesti o rađanju. Čovjek otuđen od Boga hoće da ozakoni ono što je protiv božijeg zakona, to je, s jedne strane, izraz pogubne samoživosti i sebičnosti, a, s druge, bijeg od života, odustajanje od ljubavi i božijeg blagoslova."

Aleksandra Vuković Kuč, članica opozicione Demokratske partije socijalista, bila je meta ozbiljnih uvreda i mizoginog govora na društvenim mrežama danima. Povod je bilo njeno izlaganje na sjednici crnogorskog parlamenta, u kojem je izrazila kritički stav prema izboru Andrije Mandića iz prosrpskog Demokratskog fronta za predsjednika parlamenta. Nakon toga, njene fotografije sa sjednice počele su kružiti društvenim mrežama, uz neprikladne komentare o njenom privatnom životu, izgledu i trudnoći. Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici pokrenulo je slučaj povodom ovoga i utvrdiće da li postoje elementi krivičnog djela. Napad na gđu Vuković Kuč su oštro osudile većina nevladinih organizacija, njene partijske kolege i opozicioni članovi parlamenta, kao i civilni aktivisti.

Još jedan slučaj dogodio se sa gđom Ivanom Vojvodić, direktorkom NVO Juventas, kada ju je Milutin Đukanović (političar i predsjednik Odbora nacionalne energetske kompanije - EPCG) omalovažavao tokom emisije na javnom servisu RTCG, povezujući je sa njenim bivšim mužem i pokušavajući da diskredituje njeno znanje i rad.

Iako je broj incidenata govora mržnje i/ili diskriminacije u crnogorskim medijima prema seksualnim manjinama manji u ovom izvještaju, u poređenju sa prethodnim periodom, LGBTQI+ zajednica i dalje predstavlja jednu od najstigmatizovanih grupa u društvu, prema svim istraživanjima javnog mnijenja u zemlji. Takođe, važno je napomenuti da većina incidenata koji uključuju seksualne manjine spadaju u veoma nasilne na skali intenziteta govora mržnje. Neki od primjera uključuju sljedeće slučajeve:

U julu 2022. godine, prostorije LGBTQI+ Drop-in centra u Podgorici bile su napadnute. Napadači su crvenom bojom napisali "Smrt pederima" na vratima LGBTQI+ Drop-in centra i precrtali ime Gay-Straight Alijanse "GSA", dok su isti natpis napisali na zidu i nacrtali nacistički simbol svastiku.

Takođe, psiholog Petar Marković, koji je ranije redovno napadan i vrijeđan zbog svog izgleda, ponovo je napadnut u Baru i Podgorici. Osim što je bio uznemiravan i vrijeđan, fizički je povrijeđen u napadu u Baru od strane grupe muškaraca.

Još jedan incident dogodio se kada je predsjednik Upravnog odbora Queer Montenegro i LGBTQI+ aktivista Danijel Kalezić najavio da je primio direktnu prijjetnju smrću putem Instagrama. Osoba je reagovala na njegov post u vezi sa napadom na LGBTQI+ Drop-in centar, rekavši: "Držaćemo tebe i ostalu LGBT gamad na nišanu. I ti si na spisku!"

Još jedan primjer govora mržnje bio je kada je Vladislav Dajković, prosrpski političar iz konzervativnog bloka, napisao problematičan status na svom Facebook profilu, pozivajući na zabranu nastupa Boža Vreće, bosanskog pjevača, označivši ga kao "muškarca ili ženu, šta god", koristeći situaciju tragedije u Srbiji kao razlog za zabranu. Njegov status je izazvao hiljade odgovora njegovih sljedbenika sa govorom mržnje prema Vreći. Dajković nije obrisao nijedan od tih komentara, implicitno pokazujući svoj stav.

Bilo je mnogo drugih primjera govora mržnje, diskriminacije, mizoginije i sličnih incidenata u Crnoj Gori tokom izvještajnog perioda, kako je ranije navedeno, ali adekvatan javni i institucionalni odgovor je i dalje rijedak. Čak i kada se počinioci pronađu i pravno procesuiraju, sankcije su veoma neadekvatne i niske, nesposobne da demotiviraju slične narative, akcije i incidente u budućnosti.

Narrativi mržnje prema ideološkim i/ili političkim protivnicima

Politički diskurs u Crnoj Gori je veoma negativan i često uvredljiv prema protivnicima, ali i prema javnosti ili raznim grupama u društvu, sa ad hominem napadima između političkih partija i mnogih političara. Iako većina kredibilnih medija rijetko citira uvredljive ili mrziteljske izjave, one se šire putem društvenih mreža i drugih platformi. Tokom izvještajnog perioda, CIN-CG je zabilježio samo 11 takvih slučajeva sa elementima govora mržnje ili diskriminacije. Svi su bili na nižem kraju skale intenziteta govora mržnje (ocjene od jedan do tri), i većina je zabilježena kao negativna retorika – uključujući nenasilne karakterizacije i uvrede. Primjeri nekih od najistaknutijih bili su:

Nakon odluke Vlade da produži zimski raspust za djecu i odloži školu, što je CSO "Roditelji" oštro kritikovala, premijer Dritan Abazović je teško uvrijedio ovu organizaciju, ali i sve građane koji su kritikovali odluku Vlade, izjavivši da je "Nizak IQ najveći neprijatelj razvoja Crne Gore".

Nakon predsjedničkih izbora, i tek kada je postalo jasno da je bivši predsjednik Đukanović izgubio izbore, na mnogim platformama pojavio se video u kojem sveštenik iz Manastira Stanjevići zvoni "zvonima smrti" za Đukanovića, koristeći uvredljive izraze prema njemu, kao što su želje za njegovu smrt i pozivanje na Boga da ga strogo osudi.

Još jedan slučaj govora mržnje desio se u medijima kada je građanska aktivistkinja Bojana Jokić nazvala pristalice DPS-a "vaškama".

Takođe je objavljen članak pun uvreda i psovki prema bivšem premijeru Abazoviću, nazvan "Kakvi idioti", koji je u septembru 2023. objavio kolumnista onlajn medija Portal Analitika, Šoć.

Ovo su samo neki od primjera koji su privukli najviše pažnje javnosti, ali je vidljivo svim članovima društva da politički diskurs u zemlji mora biti podignut na nekoliko nivoa. Građani su umorni od nedostatka konstruktivne diskusije, što je evidentno po rekordno niskoj izlaznosti birača na posljednjim parlamentarnim izborima.

Narrativi mržnje prema religiji ili različitim religijskim grupama

Iako je u proteklih dvadeset godina bilo određenih religijskih tenzija i sukoba u Crnoj Gori, oni su uglavnom izazvani od strane političara i onlajn/društvenih mreža, u rijetkim slučajevima. Ovaj izvještajni period, međutim, zabilježio je prilično visok broj (15) incidenata (slučajeva govora mržnje, diskriminacije i slično) na raznim medijskim platformama, čak i od strane religijskih vođa, iako su svi postigli srednji skor na skali intenziteta govora mržnje. Neki od primjera su:

Bivši predsjednik Skupštine opštine Petnjica – Adnan Muhović izjavio je za medije da su mješoviti brakovi sa ne-Bošnjacima protiv tradicije Petnjice. Dodao je da u opštini u sandžačkoj regiji većina stanovništva su Bošnjaci, i da su sve nemuslimanske žene različitih religija i ateistkinje "one koje ne poznaju Boga".

Miloš Ostojić, predsjednik Odbora revizora Luke Bar, napisao je dva statusa na Facebooku sa govorom mržnje prema Bošnjacima. Zadržan je 72 sata u policijskoj stanici i kasnije otpušten sa radnog mjesta.

Pojavio se video gradonačelnika Nikšića, Marka Kovača, kako pjeva neprikladnu i mrziteljsku pjesmu o ubijanju muslimana i silovanju muslimanskih žena tokom oslobođanja crnogorske teritorije od osmanske vlasti u 19. vijeku.

U multireligijskim i multietničkim društvima, svi građani bi trebali da se suzdržavaju od mrziteljskih i netolerantnih izjava, posebno oni na visokim pozicijama u Vladi, religijskim institucijama, lokalnim opštinama i slično. Međutim, to trenutno nije slučaj u Crnoj Gori, gdje mnogi politički, religijski i drugi lideri šire govor mržnje, diskriminaciju, pa čak i pozive na nasilje, dodatno destabilizujući i polarizujući crnogorsko društvo. Takve izjave se šire i putem mobilnih platformi (kao što su Telegram i Viber grupe), gdje određeni portali imaju svoje zatvorene grupe koje šire dezinformacije, govor mržnje i sličan sadržaj.

Ostalo: Govor mržnje prema novinarima/medijima, NVO i drugim članovima civilnog društva

Tokom izvještajnog perioda, nije bilo mnogo zabilježenih slučajeva govora mržnje ili diskriminacije direktno usmjerenih na novinare, građanske aktiviste i druge članove civilnog društva, osim već pomenutih slučajeva gdje su određeni aktivisti vrijeđani ili napadani putem govora mržnje i slično zbog drugih razloga (npr. zbog pripadnosti seksualnoj manjini) ili su bili žrtve mizoginije (žene iz civilnog sektora). Ali jedan primjer konkretnog napada na novinara tokom izvještajnog perioda bio je sljedeći:

Portal Aktuelno.me objavio je seriju članaka napadajući gđu Draganu Šćepanović iz Kolašina, koja radi kao novinarka za Vijesti, koja je objavila analizu problematičnih prostornih planova u regionu planine Bjelasice, optužujući Šćepanović da radi za Srbiju preko svog medija (Vijesti). U drugom članku, Aktuelno.me uvrijedio je cijelu redakciju Vijesti nazivajući ih mafijaškom medijskom bandom.

Mnogi mediji/novinari, kao i neki aktivisti NVO, često su javno napadani od strane određenih političkih, religijskih i drugih lidera. Dok su neki optuženi za to da su strani plaćenici i špijuni, drugi su optuženi za bliske veze sa različitim kriminalnim grupama. Takvi narativi, osim ako nisu potkrijepljeni kredibilnim dokazima, ne doprinose daljem demokratskom razvoju društva i ne bi trebali biti standardna praksa u bilo kojem razvijenom društvu. Vrijedi napomenuti da je veliki broj osoba koje su u posljednje vrijeme stigle u Crnu Goru iz Ukrajine, Rusije, Turske i drugih zemalja počeo izazivati nove trendove govora mržnje i diskriminacije u Crnoj Gori, ali su ovi slučajevi za sada rijetki i niskog intenziteta.

Okidači događaja u Crnoj Gori

Tokom izvještajnog perioda, Crna Gora je iskusiila posebno turbulentno razdoblje obilježeno događajima koji su značajno potakli govor mržnje, diskriminaciju i druge negativne narative širom zemlje. Najistaknutiji okidači govora mržnje, posebno onih usmjerenih prema političkim i ideološkim protivnicima, kao i etničkom i nacionalnom diskursu, bili su tri izborna procesa koja su se dogodila unutar izvještajnog perioda, formiranje vlade i popis stanovništva, pri čemu je ovaj posljednji nedavno završio fazu prikupljanja podataka. Događaj koji je najviše potaknuo govor mržnje i diskriminaciju prema seksualnim manjinama bila je Parada ponosa. Takođe, specifične akcije političara i aktivnosti tokom velikih religijskih ceremonija često su izazivale povećani govor mržnje na religijskoj osnovi. Ovaj govor mržnje je često bio povezan sa nacionalizmom i netolerancijom prema drugima, ističući složenu međuzavisnost faktora koji doprinose društvenim podjelama u Crnoj Gori.

Komparativna analiza

Komparativna analiza dokumentovanih narativa mržnje u Crnoj Gori otkriva duboko ukorijenjen problem netolerancije i diskriminacije, uključujući etničku pripadnost, rod, političku ideologiju i nacionalizam. Ovi narativi, strukturirani oko relativno jednostavnog okvira neprijateljstva, koriste mješavinu govora mržnje, diskriminatornog jezika i revizionizma kako bi izazvali podjele unutar društva. Incidenti variraju od direktnih napada, uključujući verbalno uznemiravanje i fizičke prijetnje, do suptilnijih oblika diskriminacije putem medijskog prikazivanja i javnog diskursa. Karakteristični su po svojoj jednostavnosti, ali i po snažnoj sposobnosti da podstiču netoleranciju. Koriste stereotipe, stigmatizaciju i dezinformacije kako bi ciljale širok spektar grupa, od etničkih i religijskih manjina do žena, političkih protivnika i seksualnih manjina.

Etnička diskriminacija, rasizam i ksenofobija predstavljaju značajne brige, sa brojnim incidentima koji ističu borbu Crne Gore sa etnonacionalnim tenzijama. Ovi narativi se ne samo manifestuju u direktnim uvredama i derogativnim prikazima etničkih grupa, već se i prepliću sa političkim i istorijskim optužbama, sugerišući složenu međuzavisnost istorijskog revizionizma i nacionalizma. To je posebno evidentno u narativima protiv etničkih Albanaca i u poricanju i revizionizmu istorijskih zločina, kao što je genocid u Srebrenici, što ne samo da održava etničke stereotipe, već i potpiruje nacionalističke sentimente.

Rodna diskriminacija ostaje ozbiljan problem, sa seksizmom, seksualnim uznemiravanjem i mizoginijom duboko ukorijenjenim u društvenim stavovima. To se ogleda u derogativnim prikazima žena u politici, napadima na ženske aktivistkinje i teškim incidentima prijetnji protiv novinarki. Takvi narativi doprinose objektivizaciji žena, reflektujući širi problem rodno zasnovane diskriminacije.

Politička i ideološka polarizacija je još jedan kritičan aspekt, sa incidentima usmjerenim na pojedince na osnovu njihovih političkih ili ideoloških uvjerenja. Ova polarizacija je evidentna u negativnom tonu političkog diskursa, napadima ad hominem i ocrnjivanju političkih ličnosti i ideologija, što dodatno pojačava društvenu podjelu. Podrška nacionalističkim pokretima, kao što je četnički pokret, naglašava ulogu nacionalizma u podsticanju etničkih i nacionalističkih tenzija. Ovo je dopunjeno podnarativima istorijskog revizionizma i veličanjem kontroverznih ličnosti, sa ciljem da se preoblikuju istorijski narativi na način koji jača nacionalistički osećaj.

Analiza takođe otkriva zabrinjavajući trend narativa mržnje prema seksualnim manjinama, što ukazuje na šire pitanje netolerancije i diskriminacije koje se proteže izvan etničke pripadnosti i pola. Incidentni napadi na LGBTQI+ zajednicu naglašavaju izazove sa kojima se ove grupe suočavaju u pretežno tradicionalnom i patrijarhalnom društvu.

Preventivne i post akcije za borbu protiv narativa govora mržnje u zemlji

Crnogorske institucije su se borile da efikasno spriječe ili reaguju na različite vrste javnog govora mržnje, uključujući one odgovorne za širenje mržnje, diskriminatorskog, mizoginog i drugog zlonamjernog sadržaja. Uprkos zakonskom okviru, posebno Krivičnom zakoniku, koji prepoznaje većinu slučajeva govora mržnje i diskriminacije, stopa procesuiranja slučajeva i broj osoba koje se smatraju odgovornim su nesrazmjerno niski u odnosu na rasprostranjenost govora mržnje širom zemlje. Najviše napora na suzbijanju dezinformacija, sprečavanju i razotkrivanju štetnih sadržaja i sadržaja mržnje, te unapređenju medijske pismenosti u Crnoj Gori sprovode organizacije civilnog društva. Međutim, njihov kapacitet i nadležnost u ovoj oblasti su ograničeni, a koherentan odgovor države primetno je odsutan, jer nedostaje jasna strategija za sprečavanje i suzbijanje govora mržnje i narativa dezinformacija.

Istraživanja pokazuju da nove medijske platforme, kao što su društveni mediji i onlajn portali, predstavljaju znatno veći obim govora mržnje, diskriminacije i sličnih narativa u poređenju sa tradicionalnim medijima. Očekuje se da će se štetni uticaji novih medija intenzivirati sa konstantnim napretkom tehnologija. Pojava novih alatki, uključujući različite programe vještačke inteligencije, vjerovatno će pogoršati ove negativne trendove, dodatno komplikujući napore relevantnih institucija da se bave ovim prijetnjama.

Zaključci

Intenzitet govora mržnje, diskriminacije i dezinformacija u Crnoj Gori je u stalnom porastu tokom posljednje decenije, prvenstveno kroz novih medija (onlajn/mobilne platforme i društvene mreže). Najčešći narativi mržnje u odnosu na rodne, političke, vjerske, etničke/nacionalne ili ideološke razlike u prethodnom periodu imali su široku publiku i izuzetno negativne efekte na ionako polarizovano društvo. Netradicionalni mediji i pojedini politički lideri, kao i objave uticajnih pojedinaca na društvenim mrežama ostaju najčešći izvori sadržaja mržnje i štetnosti, bez većih posljedica.

Regulatorni okvir postoji, ali njegova primjena u praksi je isuviše neefikasna da bi adekvatno odgovorila na ovu izuzetno opasnu prijetnju po mir i stabilnost društva, dok su interes, volja i kapaciteti organa vlasti da spriječe i suzbijaju različite oblike mržnje su veoma niski. Iako su policija i tužioci postupali po većini nasilnih slučajeva javnog govora mržnje u prošlosti, ove aktivnosti izgledaju sporadične, neefikasne i organizovane tek nakon snažnog pritiska javnosti, NGO i medija, dok su sankcije za procesuirane i dalje neadekvatne za sprečavanje budućih slučajeva javni govor mržnje, netolerancija, mizoginija i druge slične pojave.

Organizacije civilnog društva su i dalje neki od rijetkih društvenih aktera koji zajedno sa nekoliko odgovornih medija pokušavaju da prate slučajeve govora mržnje i dezinformacija, da spreče ovakve pojave, povećaju medijsku pismenost građana i suprotstave se ovim opasnim događajima u društvu. Međutim, organizacijama civilnog društva je potrebna jača i dosledna podrška da bi mogle da obavljaju svoj posao kontinuirano, profesionalno i sa adekvatnim kapacitetima, jer to nije moguće uz ad hoc i projektnu podršku. Postoji hitna potreba za unapređenjem saradnje između države i civilnog društva kako bi se kolektivno pozabavili narativima mržnje i diskriminacije, zajedno sa drugim negativnim pojavama, u javnoj sferi. Dodatak izazovu je brzi napredak tehnologije, uključujući upotrebu AI programa, koji ima potencijal da dodatno pojača ove negativne trendove.

Rješavanje trajnog pitanja govora mržnje, diskriminacije i dezinformacija u Crnoj Gori zahtijeva višestruke i kontinuirane napore. Jačanje regulatornog okvira, povećanje efikasnosti sprovođenja zakona i pravosudnih reakcija, jačanje civilnog društva i njegovanje kulture saradnje su suštinski koraci ka ublažavanju negativnih efekata govora mržnje na crnogorsko društvo. Bez značajne i usklađene akcije, društvene podjele i nestabilnost podstaknute ovim štetnim narativima vjerovatno će opstati, potkopavajući tkivo crnogorske demokratije i društvene kohezije.

IZVJEŠTAJ O MONITORINGU GOVORA MRŽNJE U MEDIJIMA U CRNOJ GORI

Funded by
the European Union

The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

